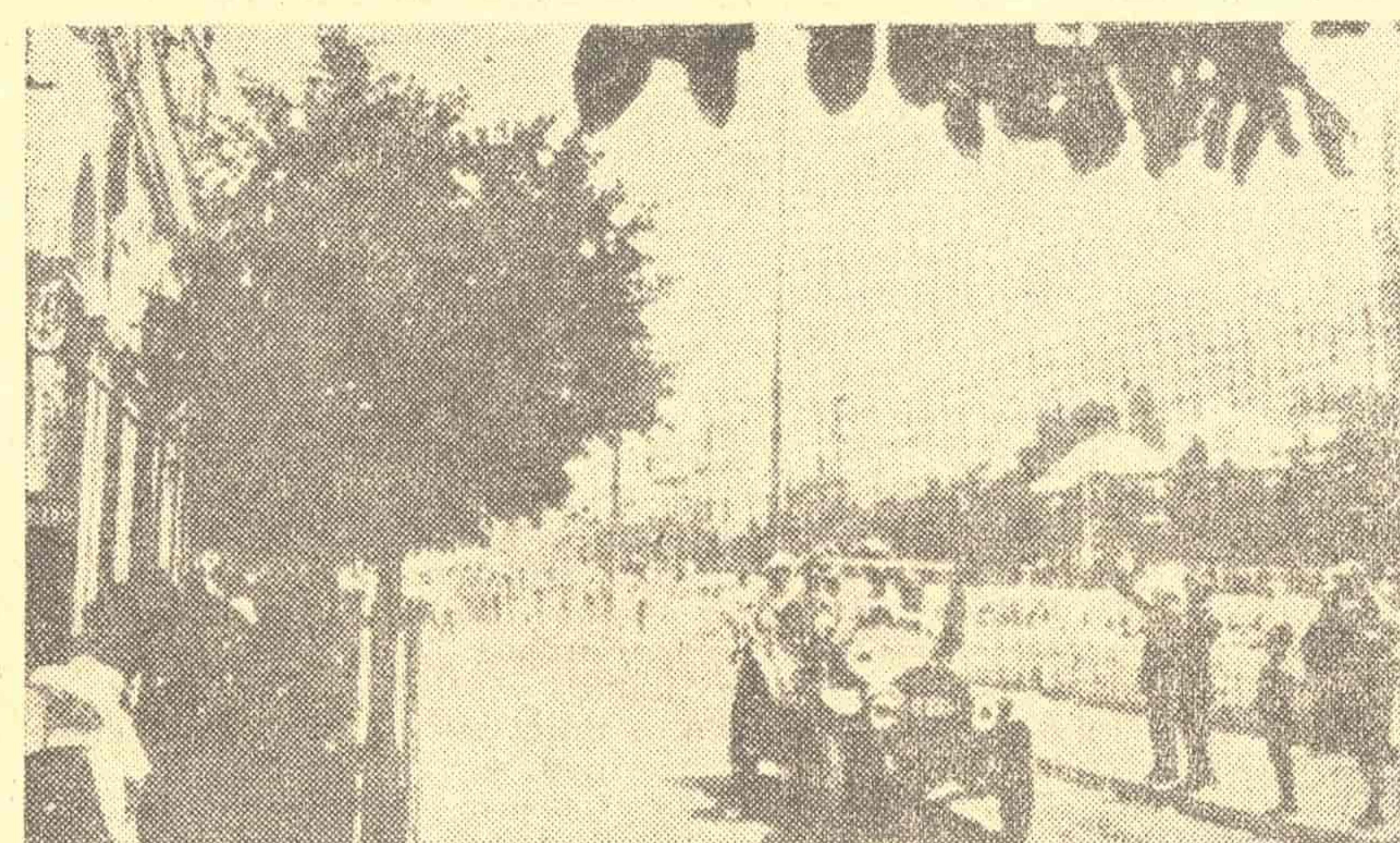

NARAŠTAJ MLADE BOSNE

Nastavak sa 1. strane

jeaktivnih sklonosti pojedinih njenih kritičara, Mlada Bosna je svoju kritiku podjednako usmeravala i u pravcu estetičkih i u pravcu estetičkih rasvjetljenja, pokušavajući da na taj način ublaži nesklade i približi krajnosti u kojima se ponekad gubila tadašnja kritika. Mestimični čisto estetički zahvaluji, koje su neki od kritičara Mlade Bosne s vremenom na vreme postavljali, bili su pokušaj prevladavanja vugarnih i uprošćenih utilitarističkih shvatanja, koja, da parodiks bude potpun, nisu bila tuđa ni njima samima, pošto su ta shvatanja, više nego bilo kakav često estetski i estetizirajući stav, odgovarala ideološkoj umerenosti Mlade Bosne. S druge strane, korišćenje kritike kao sredstva ideološke borbe, poštice propagande nije u potpunosti zadovoljavalo intelektualne i stvaralačke sklonosti mladih pisaca, koji su u evropskoj književnosti svoga vremena nalazili mnoštvo primera autonomske umetnosti i njene podređivanja jednom jedinom idealu: savršenstvu vlastite lepote. Raspeti sklonostima i prema jednom i prema drugom tumačenju umetnosti, nedovoljno zreli i sigurni u sebe da bi se bez dvojnjaka opredelili, a ipak dovoljno kadri da uvide da obitavati u krajnostima znači lišavati se mogućnosti širih spoznaja, pisci Mlade Bosne potražili su načina da ne iznevare ni jednu od protivstavljenih koncepcija, odnosno da im se obema odupru. Ideološki nedovoljno spremni i klasno potpuno neodređeni, teorijski nepotpuno i estetski obrazovani, oni nisu bili u stanju da zauzmu jasan i nedvosmislen stav nego su se lomili između dvaju oprečnih pristupa životu i umetnosti. Ta nepodesna pozicija imala je kasnije možda presudnog dejstva na određivanja uloge i mesta Mlade Bosne u novoj istoriji književnosti srpskohrvatskog jezika. Ne pripadajući ni za života, nijednoj vladajućoj literarnej školi, književnost Mlade Bosne je, posmatrana u celini, uprkos nesumnjivim stvaralačkim mogućnostima i istorijskim značajnim rezultatima, sve do danas ostala izvan interesovanja naše kritike, poznata uglavnom kao deo političkog pokreta nacionalističke omladine uoči prvog svetskog rata. Ona, međutim, rečito govoriti i o ctičkim i o estetičkim shvatanjima jednoga naraštaja, koji je u isti mah htio da ostvari i literaturu velikoga zamača i preporoditeljske kulturne moći, i politički program nacionalnog oslobođenja, socijalne pravde i apsolutne moralnosti u odnosima među ljudima; naraštaja koji je iza sebe ostavio započeto, nepovezano, usitnjeno i stiski misaono veoma nekoherentno delo čija je najveća lepota bila u njegovoj moralnoj snazi da se odupre onome što ga je kočilo i sputaval: i životu i tradiciji, i vlasti, i učiteljima.

Protivrečnost političkog programa i poetske filozofije Mlade Bosne počela je da gubi svoju oštriju tek kada je omladinski književni naraštaj, suočen sa istorijskim zbivanjima uoči balkanskih ratova, u borbenom optimizmu oslobođilački nastrojene nacije osetio snagu koja bi mogla da razbudi i pokrene njihovu uspavanu i umrtevenu sredinu, uveliko već zavarano pridivom čvrstom i stabilnošću austro-ugarskog birokratskog upravnog sistema i donekle već zatrovani međusobnim razmirenja, političkih grupa, narodnih voda i predstavnika čašnje. Fobednička slava srpskoga oružja povratila je veru u mogućnost preporoda i oslobođenja, donekle izgubljenu nakon aneksije Bosne i Hercegovine. U svojoj zapaljivoj i zapaljenoj maštiji sanjari su već videli kako oslobođilačka vojska prelaze preko Drine i na svojim bajonetima donose budućnost koja kipti od snage, zdravlja i optimizma. Pribućena kao spasosnara, sveobjedinjavajuća nit koja može da poveže sve revolucionarne snage u jugoslovenskim zemljama pod austro-ugarskom monarhijom, ideja jugoslovenstva postala je tako osnova borbenog programa predratne srpske i hravatske omladine i uvišeno etičko načelo, koje se podjednako strasno i uvereno primjenjivalo i u životu i u literaturi. Pesimistička raspoloženja, čiji su koreni zadirali duboko u društvenu, nacionalnu, ekonomsku i kul-

NEKOLIKO SEKUNDI PRE PRINCIPOVOG ATENTATA

nja Mlade Bosne. S druge strane, ta sirina izbora i to mnoštvo primera, koje je u svom poletnom revolucionarnom zanosu sledila jedna mladost iskreno i strasno otvorena prema svemu slobodnom i novom, višestruku su uticali na proširivanje duhovnih vidiča Mlade Bosne. Ona se vrlo brzo našla na strani svih pokreta koji su, uomeći dotadašnje navike, skučene okvire i skamenjene forme, težili da se u celokupnom društvenom životu, na svim područjima, u umetnosti, moralu, ljubavi, porodicu i vaspitanju, podjednako kao i u filozofiji, nauci i religiji, utvrde novi, moderni, adekvatniji standardi. Na političkome planu, takva orientacija Mlade Bosne doveo je do utvrđivanja novih, jugoslovenskih kriterijuma u nacionalno-slovenskim radu: do pokušaja prevladavanja uskog i isključivog, klasno motivisanog nacionalizma srpske čašnje i do približavanja progresivnijim socijalističkim i demokratskim stavovima, koje su, uprkos svome razbuktalom i veoma osetljivom nacionalnom osjećanju, ispodjeli mnogi pripadnici Mlade Bosne, prvenstveno oni koji su, kao Danilo Ilić, Vladimir Gačinović, Nedeljko Čabrinović i Gavrilo Princip uzeли neposrednog učešće u organizovanju i izvršavanju sarajevskog atentata. Na književnom planu, progresivni duh Mlade Bosne, dobio je izraza u smelom kritičkom delovanju i u pokušaju napuštanja utvrđenih poetskih oblika, u čemu su naročito prednjačili oni pisci koji su lakše i brže stupali u dodir s modernom literaturom svoga vremena, spremni da od nje peuzmu sve što bi moglo da ih emancipuje od zaostalosti, povincijalnosti i neduhovitosti.

Kao zastupnici i tumači borbenih težnji svoje generacije, pisci Mlade Bosne su uglavnom bili svesni svoje

socialne, duhovne i istorijske pozicije, svesni svoje sudbine i svih prednosti i nedostataka svoga opredeljenja. „Mi smo još u preiaznoj fazi — pisao je jedan od njih — još pišemo rukama oko sebe ali se instinktivno okrećemo i pružamo ruke suncu, koje još ne vidiemo, ali osećamo dobro svu topinu njegovu. Pred nama se ukazuju konture naroda koji ustaje i dolazi, pun svege snage i borbenosti, i mi osećamo novo doba koje traži nove ljudi i nove prilike. Mi spremamo teren za nove događaje i nama je u deo palačana zadata da iskrčimo puteve po cenu nas samih, našeg mira i naše sreće“. Citav književni naraštaj Mlade Bosne bio je iskreno odan tome pozivu: sačica mladih literarnih entuzijasta, koji su bili pokrenuti ka budućnosti i fanatično odani ideji sopstvenog progrusa, ostvarila je na tu naše moderne kulture prvu dosledno angažovanu književnost i junački palaj i stočki sagorela u borbi za oživotvoanje školske žudnje za slobodom, poštovanje svih u slobodnom i cvetnom mladalačkom ljubavlju prema životu. Dak i ako nije dosegla više vrednosti, koje bi joj u istoriji naše novije literature mogle obezbediti onakvo mesto kačvo je, u istoriji nacionalnog oslobođilačkog pokreta, obezbedeno revolucionarnem naraštaju predratne srpskohrvatske omladine, književnost Mlade Bosne uspešna je da predstavi lik omladinskog borca i revolucionara, ijk naprednog, progresivnog mladog inte-

IZ SAVREMENE RUSKE POEZIJE

ILJA FONJAKOV živi u Novosibirsku. Pripada najmlađoj gardi. Nedavno, moskovske preduzeće „Sovjetski pisac“ izdalo mu je zbirku pod naslovom „Stihovi o mojim prijateljima“.

Gоворите о љубави voljenim.

Говорите што ће се. Svakodnevno.

Не предавајући се lenosti lenih,

откидајући od važne svakodnevности,

говорите. Čujete ли, ljudine?

Говорите искрено, свећано, смењно,

tako nad krevetom sina,

шаптом на aleji grežnjoj.

U švom starom, u svom novom domu,
na rastanku dok još držite voljenu ruku,
na peronu, na aerodromu
nadjačajte motora buku.

Neka vam govore da je to glupost,
neka pesnik piše
poznavati istinu da je ljubavni most
most na kome se govori najtiše.

Neka je po svemu o čemu urlam
pala prasišta prošlih vekova.
Zašto je narod, sred patnji i bura,
izmislio dobra i sveta slova?

Zar da u rečnicima, neizgovoren, venu?
Говорите ih. Obradujte neveste.
Или прсто кога. Питайте svaku ženu:
te reči nikad nisu tako česte!

Cudaci, medvedi, neljudi,
слушајте. Otvorite usta.
Bez nežnih reči, čistih i ludih,
nema nijednog ni maja ni avgusta!

IAKO RODEN 1906. SEMJON KIRSANOV stigao je da doživi priznanje na kome bi mu pozavidovalo pola tuceta velikih pesnika: da ga uvažava lično Vladimir Majakovski. Majakovskog nema više od trideset godina. Pesnici kao Kirsanov učinili su da za ovo vreme bez njega oseti što manje bolnim...

Da si umrla
kroz sto godina
ja bih znao brižljive mogućnosti nauke.
Znao bih
da bi budućnosti fantastični hirurg
iz prve devojke koju zaželi
mogao ponovo da stvari tebe.
Zahvaljujući preciznim aparatima
postigao bi
tvoju kožu i tvoj glas
i iz instituta sličnih
izašla bi apsolutna ti.

U početku ne bi imala sećanja —
ali i to bi ispravio
budućnosti fantastični hirurg.
Najpre bi ubrizgao
detinjstvo umrle,
a posle, radi potpune sličnosti,
umesto upale pluća
dobila bi neku nevinu bezopasnu upalieu.

Pri svemu tome
uveren sam
željena devojka bi se sasvim snašla,
ušla bi tuda
a izšla apsolutna ti.

Istina,
možda u toj fantastičnoj budućnosti
ne za mene — za nekog drugog
izašla bi
ta apsolutno ti.

'Ali ja nisam tako sebičan —
samo kad bi to mogla da budeš ti!

EVGENIJ VINOČUROV, 39 godina, Moskva. Za vreme rata komandir voda, mada još skoro dečak. Posle rata: književni institut „Maksim Gorki“. Važi kao jedan od najrefleksivnijih pesnika u svojoj generaciji.

Kad umrem, ti ćeš čutići
prebrati moj sto.
Tamo je još nekoliko reči
od mene ostalo.
Telo će iščeznuti, ovo
koje je prošlo sve kiše, sve gladi.
Ali u dnu stola to slovo
ponovo će da te izmenadi.
List što ga je ispisala ova ruka,
stihovi iz neke sadašnje noći.
Uzmi ih — njihov glas nikakva buka
neće potisnuti u tvojoj samoći.
Ako hoćeš — baci ih u peć.
Ili pošalji u neki časopis debeli.
Ljubav — oni nisu ni upoznali tu reč,
a toliko su te voleli.

MIHAIL DUDIN (rođen 1916) u poeziju je ušao kao vojnik, a kao vojnik najviše će ostati u sećanju po pjesmi „Slavui“. Tu poemu mnogi crvenoarmejac nosio je u džepu zajedno s pismima od kuće. Uz Prokofjeva, Olgu Bergoljic i Sergeja Orlova, Dudin je jedan od najpoznatijih pesnika lenjingradskog kruga.

U mojoj teškoj vojničkoj sudbinu
sve moje htelo je tebe da dozove.
Mene su do tebe vozovi donosili
i ja sam zavoleo vozove.

Moje ceste nije poštedelo blato
i na njima vetr ne prestaje da vršti.
Ja sam i ovu zemlju zavoleo zato
što na njoj živiš ti.

Bila si sam nom u svetu bez ekloga,
braneći me da me metak ne zgodi sred čela.
Možda sam i ja sebe zavoleo zbog toga
što si me ti zavolela.

Preveo Izet SARAJLIC

PESNICE MLADE BOSNE

DRAGUTIN RADULoviĆ

POD NOViM ŽiVOTOM

M ržim vaše suze i te mlaće strasti,
Otkucaje bijedna, rāznežena srca.
Oborene glave, bez mlađačke časti.
Kad se život kune, i plače, i grca.

Pod nebom što siplje meku svjetlost, jarku,
I svježinom poj i čovjeka i skota,
Kličem ti, prirodo, pjesmu silnu, žarku,
Pod okriljem nova, plamena života!

Još pod vedrim nebom spi daljina plava.
Blješt strastan trepet rasvjetanih granu.
Star svijet i preživljen šumno vaskrsava.
U duši, dok pūpi širom jarkih strana

Život, jak i mlađan. Kako poj i slašču
To sjećanje kute duše probuđene!
Čutim davnju prošlost i sve čari njene,
Casove što dišu životom i strašcu.

I pod svijetlim dojmom jedna jaka nota
Zatrepti u duši, slaveć svjetlost jarku.
Kličem ti, prirodo, pjesmu silnu, žarku,
Pod okriljem nova, plamena života!
(1907)

DRAGUTIN MRAS

PRED POLAZAK

V elika moja ljubavi! ti čutiš
lepa i tužna ovog kobnog jutra.
Snuždeno nebo, da li i ti slutiš
Boľnu blizninu neutešnog sutra?

Ja znam da treba čutati kad plaču
svi osečaji u srcu duboko.
Ja znam da žalost iskreni i jaču
još nikad nije isplakalo oko.

Al' kako guši osečaj bez suza,
nekazan, velik bol. Od divljeg jada
duša mi pati k'o od tvrdih uza.
i kipi žalost pred čas dugog pada.

O, uz sve staze i uz zelen travu,
uz vlažna stabla kud hadasmo čutke,
srce mi tugu i bol oživjava,
srce mi bije kroz sve znane kutke.

Da naglo pada! Već se bliži vreme,
poslednje vreme iza ovog jutra.
Ide, I kad se noć i zora smene,
Doći će mirno i neutešno sutra.

Već danas slušam kako svice ono,
kad radost mi se u jaz crni roza.
i slušam, slušam sa perona zvono,
paru, i dim, i kaban fijuk voza.
(1913)

TRANS

U morilo je dušu hromo posrтане
u prokletom dolu. Avajlako može
tužni dan da boli, i to umiranje
nejakih jačina što se večno gložе.

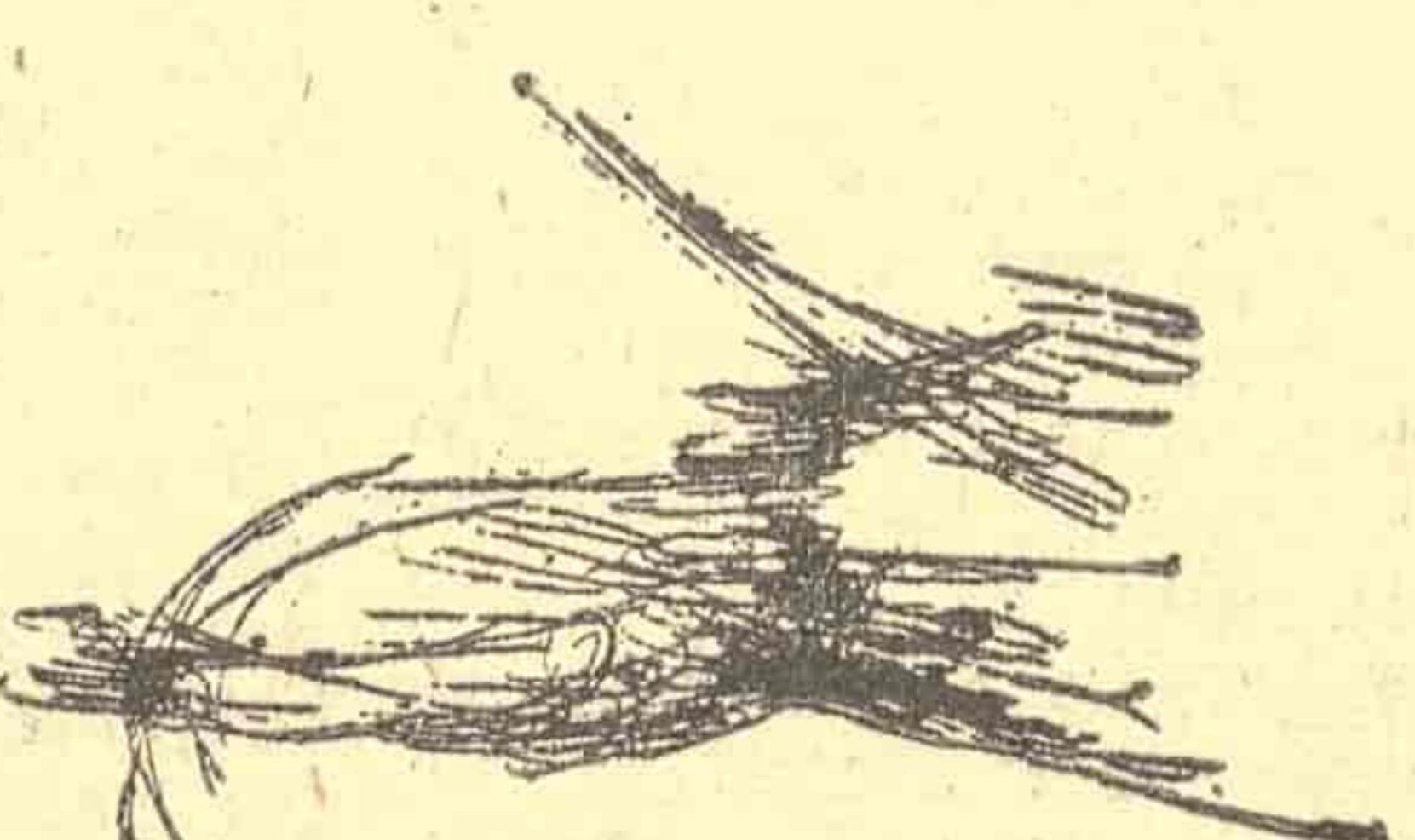
Struje divlje plime svih težnji i bola,
glada koji tražu dušu nezastitu
kad svelti život svoja žarka kola
odvlači za mora u spuštanju hitnu.

Udaraju zvona kad niko ne sluti
da o nebo tuče duša koja vrišti;
od divlje pomame i bičeva ljužih
da o nebo tuče duša koja vrišti.

Svaki sutor tako kad na reke padne
zabljenuti mesec i na rosne trave,
kad se čuje zvezda i šum noći hladne,
duša uvek zaspere hrvana od jave.

I bunca u grču grozničavim tuga,
bolova i slutnji: dragih i žalobnih,
sluša spoj različnog k'o šum skladnih fuga,
i strepi od čežnja, želja prekogrobnih.

U polusvesti izbijaju slike
iz sećanja nekih: drage, znane, nove.
Neću, sa tajnom nadzemaljske vike
jedan Neko negde sve maše i zove.
(1913)

MIR ŽIVOTA

P ada sneg beo. Nad belinom stvari
Svest sama luta za neznanim smerom.
Nit' ja za koga, nit' ko za me mari,
Niti se tešim kakkvom dobrom verom.
Prazan je dom i svet je prazan ceo.

Pada sneg beo,
Pada sneg beo.

A ja bih htio bol i želje đuge
I da sam voljen, voljen i da volim,
Da grlim radost il' kolena tuge,
Htio bi da se beztešno molim

Ogromnom nečem, čega sam ja deo.

Pada sneg beo,
Pada sneg beo.

I svet je prazan. Belinom zasuti
Drumovi lepi, koji sreći vode.
Srce je mirno, srce moje čuti,
Tek kao blede tišine da hode

Sneg pada, pada dan ubogi ceo.

Sneg beo, beo,

Sneg beo, beo.

(1912)

NACIONALNO TLO I MODERNOST

esejistika

DIMITRIJE
MITRINoviĆ

(...) MI NE TREBA da se prepusti
mo u milost i nemilosili vremena
i dogadjaja. Da će jednom doći vrijeme
kad će i naš narod biti, ako ne
velik uvez apsolutno, a ono velik
prema današnjem našem stanju bijede
i rastrostva, i da čemo tada imati
jaku kulturu i jaku književnost, to je
vrlo moguće i tome se treba nadati.
Ali se tome možemo nadati tek onda
ako radimo na tome da to vrijeme o
mogućimo i da mu ubrzamo dolazak.
Ostavimo na stranu momente ekonomi
čki i politički; i rad na književnosti
je vrlo važan za opću život i napredak
jednog naroda. Mi možemo ići sami
oni putem putem kuda su veliki kulturni
narodi već prošli, i njihov kulturni
razvitak mi treba da dobro pratimo
i da ga, modificirana, uzmem za
ugled. Tako nam može poslužiti i nji
nova književnost. Jedan je narod ne
sam skup, agregat pojedinaca, on je
organizam i, pored toga, dio drugog,
još mnogo veće skupa, organizama, koji
se zove čovječanstvo. Pojedinačno samo
član jednog naroda nego je i član ljud
skog roda; Sekspir nije samo engleski,
en je i čovjek. Tako i njegov način
jednici su samo Englezi i samo
svih savremenika, on je i u svoj isti
riji, među svim ljudima u svom ambijentu.
Čovjek svuda i u vazduhu, to je predmet umjetnosti, prvenstveni i
vječni predmet njen; čovjek sa svim
svim zagovetnim i nerazmršivim, u
osnovi i nepromjenljivim, duševnim
sastavom, sa svojim malim i velikim
radostima i bolovima, sa ljubavlju i
mružnjom, nadama i strahom, bezum
ljem i očajanjem, sa andeoskom i bo
žanskim dobrotom i živinskom i pak
nom zločom, lažu, podmuklošću, sa
hiljadu najraznovrsnijih i najudeudnijih
duševnih stanja svojih. Ono što je bitno
i što je vječno u čovjeku, ono što je
čovjek čini ona koja su prikazala ono što je u čovjeku bitno,
od sreće i žalosti kojih ima, do sreće
i žalosti što ih nema, što žive u njegovim
svim snovima i nadama. Ono što je spe
cificno kod jednog naroda i kod jed
nog čovjeka, to nije bitno, i ona umjet
nost koja prikazuje samo, ili pretežno,
to što je specifično na jednom čovjeku,
ne iznesavši i ono što je u tom čovjeku
zajedničko sa svim ljudima, mizernija
je umjetnost ili uopće nije umjetnost.
Veliki ruski pripovjedač Dosto
jevski, Turgenjev, Garšin, Čehov i to
lik drugi, ne stvaraju samo Ruse.
Osim toga oni u svoje umjetničke
tvorevine unose svojih osjećanja, svojih
subjektivnih elemenata, oni ne polazu
svu pažnju na momente koji njihove
junake čine Rusima, njihovi mužici,
malograđani, učitelji, birokrati, ple
mići, ludaci, razbojnici jesu nadasve
živi ljudi, ljudi s mesom i kostima:
s dušom, što je najvažnije (...).

Naše doba karakteriše se crtom
svoga individualizma i liberalizma,
ono je vijek žudnje za jačinom i pu
noćom sopstvenog, pojedinačnog života,
naša umjetnost u osnovi je umjetnost
sebe, ličnosti, subjektivnosti. I to se ne
smije zaboravljati. Mi, ovako maleni,
slabi, moramo se svestranu i uporno
svim sredstvima, boriti za svoj osta
nak u organizmu narodnog, dozvoljeno
nam je i pozajmljivati. Mi ne smijemo
biti neosjetljivi prema bujnom i sve
stranom životu modernog i jakog za
pada, jer će nas nekulturne i nemoderne,
taj bujni i snažni zapad prega
ziti silom svoje kulture. Samo, radi
našeg ugledanja i pozajmljivanja od
zapađa, mi ne treba da se odrodimo;

Podsećaš na sejače duša i lepotu, drugare što se sretnu u životu za
trenutak, teš da izmene smeh i stisak ruku i produžuju naglo pripreme za
neke daleke i vesele žetve. To su bela i topla sunca što putuju po zemlji, od
okeana do okeana, od grada do grada, i plave zažarenim bojama snova sta
rinski koru prirode.

Sej, drugarice sa Volge, crvena zrna slobode, sej!

(1908)

(fragment)

VLAĐIMIR GĀčinović

DRUGARICI

S ada si negde na Volgi, i vezuci lanene košulje sa drugarkama sa selu, učiš
tih čistoći, radu i pismenosti. Seješ neumorno na obalama reke „matuške“
zrna slobode koja će iskljivati i rasvetati iz malih mužika, dece sadanjih
druga tvorja.

Podsećaš na sejače duša i lepotu, drugare što se sretnu u životu za
trenutak, teš da izmene smeh i stisak ruku i produžuju naglo pripreme za
neke daleke i vesele žetve. To su bela i topla sunca što putuju po zemlji, od
okeana do okeana, od grada do grada, i plave zažarenim bojama snova sta
rinski koru prirode.

Sej, drugarice sa Volge, crvena zrna slobode, sej!

(1916)

BORIVOJE JEVTIĆ

KULA ŽIVOTA

E vo, imao nepoznato mnogo godina, kako podižemo našu kulu od tvrdog belog
kamena, i nepoznato mnogo godina iščekuje nas unapred. Gradimo je mi,
mladi, smeli gradoci, sa zavrnutim rukavima od košulja, s licem koje je
potamnelo od sunca, vetra i kiša.

Svaki dan se sve dalje penje naša kula u čutljivo studenu tišinu, vazduha,
između belih oblaka koji se, kifik, kao vihor spuste na zemlju. A pod nama
je duboko svet, i dno zemlje, i proleće kad se prospiju žuti cvetovi drenova
i bele voćnjaci u prvom cvetanju.

Mi se penjemo bez prestanka i izgradjući blagorodno delo, naša srca
postaju tvrda i okrutna u čežnji za posljednjim visinama. I kad dospemo do
vrha, kad položimo poslednji kamen, zapevacemo ih krapti grola. Slobodno,
neustrašivo. Divlje. I čuve nas, duboko dole pod nama, svet. Odurni, ropski
svet.

(1918)

KNJIŽEVNE NOViNE

